

GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG BÁO CÁO TÀI CHÍNH CỦA DOANH NGHIỆP TRÊN THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VIỆT NAM

● NGUYỄN THỊ THỦY

TÓM TẮT:

Cùng với sự phát triển của thị trường chứng khoán (TTCK) trong những năm gần đây, chất lượng báo cáo tài chính (BCTC) và thông tin tài chính của doanh nghiệp niêm yết trên TTCK Việt Nam ngày càng được cải thiện tích cực. Tuy nhiên, vẫn còn tồn tại những bất cập gây nhiều ý kiến trái chiều trên TTCK, ảnh hưởng đến tính minh bạch của TTCK Việt Nam. Bài viết đã nêu rõ thực trạng BCTC của doanh nghiệp niêm yết trên TTCK Việt Nam hiện nay, đồng thời đưa ra một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng BCTC của doanh nghiệp trên TTCK Việt Nam.

Từ khóa: báo cáo tài chính, thị trường chứng khoán, doanh nghiệp niêm yết.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, Ủy ban Chứng khoán nhà nước đang nghiên cứu rút ngắn tiến trình nâng hạng thị trường chứng khoán Việt Nam. Một mục tiêu lớn được đặt ra cho thị trường chứng khoán Việt Nam là hướng đến nâng hạng thị trường từ cận biên lên mới nổi trước năm 2025 theo tiêu chuẩn của FTSE và MSCI, là 2 tổ chức xếp hạng tín nhiệm thị trường vốn có uy tín nhất với nhà đầu tư quốc tế.

Còn nhiều tiêu chí mà TTCK Việt Nam phải tiếp tục phấn đấu đạt được, để đáp ứng yêu cầu nâng hạng, trong đó có tiêu chí về tính minh bạch trong BCTC của doanh nghiệp niêm yết.

Tính minh bạch và độ tin cậy của thông tin tài

chính là cơ sở lý thuyết và thực tế quan trọng để bảo vệ tính ổn định của TTCK Việt Nam. Theo chuẩn mực kế toán và kiểm toán hiện hành, trách nhiệm lập BCTC một cách trung thực và hợp lý thuộc về ban giám đốc doanh nghiệp niêm yết. Công ty kiểm toán có trách nhiệm đưa ra ý kiến về BCTC mà doanh nghiệp lập dựa trên kết quả cuộc kiểm toán. Do vậy, bên cạnh vai trò quản lý nhà nước của các cơ quan liên quan như Ủy ban Chứng khoán, các Bộ, ngành thì sự nhận thức và sự sẵn sàng tiếp nhận, đáp ứng và vận hành phụ thuộc đáng kể vào các công ty niêm yết hoặc chuẩn bị niêm yết, các công ty kiểm toán và kiểm toán viên trong việc quản lý, điều hành và kiểm soát hoạt động của doanh nghiệp.

2. Thực trạng BCTC của doanh nghiệp niêm yết trên TTCK Việt Nam hiện nay

Nhìn chung, phần lớn BCTC của doanh nghiệp niêm yết đã tuân thủ các quy định của Luật Kế toán, đặc biệt là thông tin và việc trình bày các thông tin trên các BCTC và BCTC hợp nhất. Việc trình bày các BCTC đã tuân thủ các quy định và hướng dẫn của chuẩn mực kế toán. Tuy nhiên, tính trung thực và trách nhiệm của doanh nghiệp niêm yết trong các BCTC là thực trạng đáng lo ngại trong giai đoạn vừa qua. Trong đó, nổi cộm nhất là tình trạng thiếu minh bạch trong báo cáo kết quả sản xuất - kinh doanh. Một số doanh nghiệp niêm yết công bố BCTC ít nhiều gây thất vọng cho nhà đầu tư không chỉ ở việc bất ngờ lãi hoặc lỗ mà còn ở sự sơ sài trong BCTC như: thiếu trích lập dự phòng tài chính trong các báo cáo trước đó, thiếu báo cáo lưu chuyển tiền tệ, cân đối thu chi không rõ ràng...; BCTC (quý, bán niên, năm) thiếu kiểm soát của kiểm toán; nội dung công bố thông tin trên website của doanh nghiệp sơ sài, không cập nhật... Bên cạnh đó là không ít sự vi phạm của các của những thành viên hội đồng quản trị khi bán chui một lượng lớn chứng khoán để thu về lợi nhuận mà không cần thông báo trước như luật định. Tuy pháp luật đã vào cuộc nhưng những hành vi trên đã gây ra hệ lụy không nhỏ cho thị trường tài chính nói chung và cho nhà đầu tư nói riêng.

Theo đánh giá của nhiều chuyên gia tài chính, BCTC của một số doanh nghiệp niêm yết không chỉ tô hồng về kết quả hoạt động SXKD còn né tránh và trình bày chưa thật đầy đủ về thực trạng khó khăn của công ty. Các đánh giá về hoạt động và kết quả hoạt động của Công ty chưa thật sự đúng mức và thuyết phục. BCTC và BCTC hợp nhất là cốt lõi, là linh hồn của báo cáo thường niên nhưng chưa được quan tâm đúng mức, trình bày còn dàn trải và thiếu sự phân tích, mổ xẻ, đánh giá về thực trạng của doanh nghiệp hiện nay và triển vọng trong tương lai. Phần phân tích rủi ro và quản trị rủi ro còn mang nặng tính hình thức, chưa đi sâu phân tích rủi ro và quản trị rủi ro của chính công ty

minh để có những biện pháp thật sự hữu hiệu nhận dạng và hạn chế rủi ro, đặc biệt là các rủi ro về môi trường kinh doanh, về năng lực quản trị công ty, về sự phát triển bền vững của công ty.

Thực tế trên thị trường chứng khoán Việt Nam hiện nay cho thấy, các hành vi thao túng BCTC là một trong những nguyên nhân cơ bản dẫn đến sự mất cân xứng trên thị trường tài chính, làm suy giảm uy tín, lợi ích kinh tế của các chủ thể tham gia thị trường và các cơ quan quản lý, giám sát thị trường. Tùy theo mức độ thao túng BCTC khác nhau mà có thể dẫn đến những tác động tiêu cực khác nhau, từ đó ảnh hưởng đến sự phát triển lành mạnh, bền vững của thị trường tài chính nói chung và thị trường chứng khoán nói riêng.

Hành động thao túng BCTC được thực hiện qua các thao tác của kế toán với sự chỉ đạo, hỗ trợ từ nhà quản lý, lãnh đạo cấp cao của doanh nghiệp nhằm tạo ra thông tin có lợi ở những thời điểm khác nhau, như: điều chỉnh doanh thu, thu nhập, gia tăng hoặc cắt giảm chi phí... Những thủ thuật và thao tác trên có thể được gọi với nhiều tên khác nhau là kế toán sáng tạo, kế toán tiêu cực, thao túng kế toán... nhưng bản chất đều làm thay đổi trọng yếu các chỉ tiêu trên BCTC gây ảnh hưởng tới quyết định của người sử dụng thông tin.

Việc công khai minh bạch các BCTC về hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp là cần thiết, là việc làm không thể thiếu, là đòi hỏi mang tính pháp lý và là yêu cầu chính đáng của các nhà quản lý, các nhà đầu tư. Yêu cầu đặt ra là phải nâng cao hơn nữa chất lượng BCTC, đảm bảo để thông tin trên BCTC thực sự tin cậy, thực sự hữu ích và phải đảm bảo sự công khai minh bạch.

3. Một số giải pháp nâng cao chất lượng BCTC của doanh nghiệp niêm yết trên TCTK Việt Nam thời gian tới

Với mục tiêu nâng cao tính chuyên nghiệp và minh bạch thông tin BCTC, thực hiện trách nhiệm giải trình của các doanh nghiệp niêm yết hỗ trợ TTCK phát triển bền vững, doanh nghiệp cần thực hiện một số giải pháp sau:

Thứ nhất, cần áp dụng chuẩn mực BCTC quốc tế đối với các doanh nghiệp niêm yết trên thị trường chứng khoán. Chuẩn mực BCTC quốc tế (IFRS) cung cấp một khuôn khổ quốc tế về cách lập và trình bày BCTC cho các công ty đại chúng, dựa trên các quy tắc lập báo cáo ngành cụ thể của IFRS. Bộ chuẩn mực cũng cung cấp cho các nhà đầu tư và các kiểm toán viên bức tranh toàn cảnh, rõ ràng về tài chính... Việc sử dụng IFRS mang lại nhiều lợi ích như, tiết kiệm chi phí soạn thảo chuẩn mực và nhanh chóng hòa nhập vào chuẩn mực kế toán quốc tế (IAS) được chấp nhận. Đồng thời hội nhập về kế toán giúp cho các công ty trong nước huy động vốn trên thị trường quốc tế. Trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế ngày càng mạnh mẽ, việc áp dụng IFRS đối với việc lập BCTC của các doanh nghiệp niêm yết giúp thông tin BCTC của doanh nghiệp minh bạch và có độ tin cậy cao, là cơ sở để nhà đầu tư trong và ngoài nước đưa ra các quyết định đầu tư.

Thứ hai, cần kiểm toán độc lập BCTC, bởi vì kiểm toán độc lập giúp nâng cao mức độ tin cậy và minh bạch của thông tin và dữ liệu của các doanh nghiệp, tạo điều kiện thuận lợi thúc đẩy tốc độ và số lượng giao dịch được thực hiện trong nền kinh tế. Nếu không có hoạt động kiểm toán độc lập hoặc chất lượng kiểm toán độc lập không được đảm bảo thì rủi ro xảy ra các sai sót và gian lận trọng yếu trong các giao dịch kinh tế sẽ ở mức rất cao. Điều này khiến niềm tin của các nhà đầu tư và thị trường giảm sút, gây tổn thất cho doanh nghiệp và nền kinh tế nói chung. Dưới góc độ vĩ mô, với vai trò đưa ra ý kiến độc lập và các khuyến nghị liên quan, kiểm toán độc lập cũng góp phần tạo thêm sức ép cho các doanh nghiệp trong nền kinh tế, đòi hỏi doanh nghiệp cần ngày càng hoàn thiện hệ thống quản trị tổng thể và hệ thống quản trị rủi ro nói riêng, theo đó đem lại nhiều lợi ích hơn cho các bên liên quan và thúc đẩy sự phát triển chung của nền kinh tế.

Thứ ba, đối với doanh nghiệp niêm yết, những thuyết minh về thông tin tài chính phải rõ ràng, đơn giản, dễ hiểu, những ý kiến nhận định, đánh

giá phải đúng mức, có chiều sâu và có tính thuyết phục. Cuối cùng, để BCTC có chất lượng, cần có sự đầu tư của các nhà quản lý, trong đó có những người có trách nhiệm của công ty. Các thông tin đưa vào báo cáo, các đánh giá, nhận định hay phân tích cần được thảo luận tập thể.

Thứ tư, cần thống nhất về nhận thức và có nhận thức đúng về báo cáo thường niên, về báo cáo tài chính hợp nhất, về báo cáo phát triển bền vững, về năng lực quản trị của công ty. Đây không chỉ là yêu cầu pháp lý trong một nền kinh tế thị trường mở, không chỉ là yêu cầu chính đáng của các nhà đầu tư, mà còn là lợi ích quốc gia, lợi ích của chính các nhà doanh nghiệp, các chủ sở hữu về các thông tin tin cậy cho việc nhìn nhận thực trạng kinh tế, thực trạng kinh doanh, thực trạng tài chính của doanh nghiệp và là cơ sở quan trọng cho các quyết định quản lý, quyết định kinh doanh. Báo cáo thường niên là bản báo cáo trình bày và cung cấp một cách đầy đủ, toàn diện về tình hình và kết quả hoạt động của doanh nghiệp trong một niên độ kế toán.

Qua báo cáo, công ty muốn thông tin cho xã hội, cho các nhà đầu tư, các đối tượng có lợi ích những hoạt động công ty đã thực hiện, những kết quả công ty đã đạt được, thực trạng và triển vọng của công ty trong hoạt động kinh doanh. Đồng thời, cũng qua báo cáo thường niên công ty giới thiệu, quảng bá hình ảnh của công ty, những khó khăn, thách thức và những dự định, những giải pháp trong tương lai. Chất lượng của báo cáo thường niên chính là sự rõ ràng, trung thực, sự nhìn nhận đánh giá đúng mức về thực trạng hoạt động kinh doanh, thực trạng tài chính và những dự định, giải pháp có căn cứ, có cơ sở đảm bảo cho việc thực hiện. Người sử dụng báo cáo, người đọc báo cáo có thể tìm thấy những thông tin hữu ích cho các quyết định đầu tư, quyết định kinh doanh. Tất nhiên, những thông tin đó phải đầy đủ, tin cậy và dễ hiểu. Hơn nữa, đây phải là những thông tin càng chi tiết càng tốt về tình hình và kết quả kinh doanh, về thực trạng tài sản, vốn, nguồn vốn và khả năng thanh toán, khả năng

trang trái chi phí, trang trái công nợ, những rủi ro bất trắc trong hoạt động của công ty, những dự tính và định hướng phát triển, bản lĩnh, năng lực các nhà quản lý và giải pháp cho phát triển công ty trong tương lai,... Trên cơ sở nhận thức ấy đòi hỏi báo cáo thường niên phải được chuẩn bị nghiêm túc, trách nhiệm.

Thứ năm, về phía quản lý nhà nước, cần chỉ đạo tăng cường giám sát tình hình hoạt động, tình hình tài chính của các doanh nghiệp niêm yết và công ty đại chúng. Cần có kế hoạch thanh tra, kiểm tra các doanh nghiệp kiểm toán đối với các doanh nghiệp niêm yết, công ty đại chúng; chú ý đối với các doanh nghiệp có khách hàng có BCTC sai lệch hoặc có nhiều sai sót, dẫn đến phải sửa đổi... làm thay đổi đáng kể tình hình tài chính và kết quả kinh doanh của doanh nghiệp; trường hợp phát hiện các hành vi vi phạm nghiêm trọng yêu cầu khẩn trương chuyển cơ quan công an xử lý theo quy định của pháp luật.

Bên cạnh đó, để nâng cao chất lượng BCTC doanh nghiệp niêm yết, các công ty kiểm toán đóng vai trò rất quan trọng trong việc cung cấp sự đảm bảo thông qua việc nâng cao tính độc lập trong kiểm toán, cải thiện chất lượng đội ngũ nhân sự. Hiện nay, các công ty kiểm toán cũng đang đóng góp vào việc chuyển đổi và áp dụng các chuẩn mực quốc tế, theo đề án được Bộ Tài chính phê duyệt.

Cùng với đó, Ủy ban Chứng khoán nhà nước được giao rà soát, sửa đổi, bổ sung các chế tài xử lý các hành vi vi phạm thuộc phạm vi quản lý của ủy ban đối với các doanh nghiệp kiểm toán, kiểm toán viên hành nghề được chấp thuận kiểm toán

cho các đơn vị có lợi ích công chúng trong lĩnh vực chứng khoán, đảm bảo tính rắn de.

4. Kết luận

Báo cáo thường niên, BCTC, báo cáo phát triển bền vững và thông tin đánh giá năng lực quản trị công ty chứa đựng những thông tin, những phân tích, đánh giá đầy đủ, khách quan về thực trạng kinh doanh, thực trạng tài chính của công ty, không chỉ cần cho công tác quản trị của một quốc gia, cần cho các nhà đầu tư, các nhà kinh tế mà còn vô cùng cần thiết và là lợi ích của chính các doanh nghiệp. Trình bày và công khai báo cáo thường niên, trong đó có BCTC là nghĩa vụ, trách nhiệm và quyền lợi của chính các doanh nghiệp không chỉ nhằm nâng cao tính chuyên nghiệp, tính minh bạch, khả năng truyền tải thông tin và trách nhiệm xã hội của các Công ty niêm yết trên thị trường Chứng khoán Việt Nam, mà nhằm tăng cường khuyến khích các Công ty áp dụng các nguyên tắc, chuẩn mực và thông lệ quốc tế về quản trị công ty, về lập và trình bày báo cáo tài chính theo chuẩn mực quốc tế về BCTC. Đây là nền tảng quan trọng cho việc thành công của các cuộc bình chọn và trao giải trong các năm tiếp theo.

Chất lượng BCTC và thông tin tài chính của doanh nghiệp trên thị trường chứng khoán trong thời gian qua đã có sự cải thiện tích cực. Tuy nhiên, trên thị trường vẫn tồn tại không ít những “hạt sạn” ảnh hưởng tới chất lượng phát triển của thị trường. Chính vì vậy, việc nâng cao chất lượng công bố thông tin báo cáo tài chính sẽ góp phần cải thiện niềm tin của nhà đầu tư trong, ngoài nước đối với tính minh bạch trên thị trường chứng khoán Việt Nam ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Duy Thái (2022). Triển khai nhiều giải pháp nhằm sớm ổn định thị trường chứng khoán, truy cập tại: <https://thoibaotaichinhvietnam.vn/trien-khai-nhieu-giai-phap-nham-som-on-dinh-thi-truong-chung-khoan-105048.html>.
2. Bộ Tài chính (2020), *Quyết định số 345/QĐ-BTC phê duyệt Đề án “Áp dụng chuẩn mực báo cáo tài chính tại Việt Nam”*.

3. ThS. Nguyễn Khánh Thu Hằng (2021). Chuẩn mực báo cáo tài chính quốc tế và lộ trình áp dụng tại Việt Nam, truy cập tại: <https://tapchitaichinh.vn/tai-chinh-kinh-doanh/chuan-muc-bao-cao-tai-chinh-quoc-te-va-lo-trinh-ap-dung-tai-viet-nam-335967.html>.

Ngày nhận bài: 18/3/2022

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 12/4/2022

Ngày chấp nhận đăng bài: 11/5/2022

Thông tin tác giả:

ThS. NGUYỄN THỊ THỦY

Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

SOLUTIONS TO IMPROVE THE QUALITY OF FINANCIAL STATEMENTS OF COMPANIES LISTED ON VIETNAM'S STOCK MARKET

● Master. **NGUYEN THI THUY**

University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

Along with the development of the stock market in recent years, the quality of financial statements and financial information of companies listed on Vietnam's stock market has been improved positively. However, there are still shortcomings that cause mixed opinions on the stock market. These shortcomings affect the transparency of Vietnam's stock market. This paper analyzes the current quality of financial statements of companies listed on the Vietnamese stock market, and proposes some solutions to improve the quality of listed companies' financial statements.

Keywords: financial statements, stock market, listed companies.